

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

**«ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ»**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΚΑΡΑΓΙΟΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΑΜ:2004066

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΑΜΠΑΛΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	3
Εισαγωγή.....	3
Σκοπός της εργασίας	4
Δομή της εργασίας.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	6
Η σημασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την οικονομία	6
Τραπεζικό σύστημα και πραγματική οικονομία.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	11
Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	11
Κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας τραπεζών- Η Επιτροπή της Βασιλείας.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	37
Κρίσεις και τραπεζικό σύστημα- Η τρέχουσα οικονομική κρίση	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	44
Η επίδραση της τρέχουσας κρίσης στον εγχώριο τραπεζικό κλάδο	44
Οι προκλήσεις για τις εγχώριες τράπεζες.....	58
Συμπεράσματα.....	66
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Ξεκίνησε το 2007 από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και επεκτάθηκε πολύ γρήγορα σε όλο τον κόσμο.

Ενώ όμως παγκοσμίως μέρος της κρίσης θεωρούνται και οι τράπεζες και οι αστοχίες τους σε διάφορα θέματα, στην Ελλάδα η κατάσταση είναι διαφορετική. Διεθνώς, οι τράπεζες δεν ήταν σε θέση να απορροφήσουν τις ζημιές που η κρίση προκάλεσε με αποτέλεσμα το δημόσιο σε κάποιες περιπτώσεις να προχωρήσει στη στήριξη τους, επιβαρύνοντας τον κρατικό προϋπολογισμό και δημιουργώντας σημαντικά δημοσιονομικά προβλήματα. Στην Ελλάδα όμως, οι τράπεζες δεν εκτέθηκαν στους κινδύνους αυτής της κρίσης αλλά επηρεάστηκαν από τη δημοσιονομική κρίση της ευρωζώνης, η οποία ξεκίνησε από την Ελλάδα και ήταν προϊόν των δημοσιονομικών ανισορροπιών που υπήρχαν.¹

Όπως είναι κατανοητό, η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση που υπάρχει, φέρνει το τραπεζικό σύστημα αντιμέτωπο με νέες προκλήσεις, που στην Ελλάδα είναι ακόμα πιο ιδιαίτερες λόγω και της μεγάλης δημοσιονομικής κρίσης που υπάρχει.

¹ Γκόρτσος Χρήστος (2012), *Η πρόσφατη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η τρέχουσα δημοσιονομική κρίση στην ευρωζώνη: θεσμικές και ρυθμιστικές εξελίξεις*, σελ.27-28, στο http://62.1.43.74/70milies-parousiasels/UplFiles/omilies/secgen/Gortsos_05032012.pdf

Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει και να παρουσιάσει τις προκλήσεις που υπάρχουν για το εγχώριο τραπεζικό σύστημα από την τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση μέσα από τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά που αυτό φέρει, καθώς και αυτών που παρουσιάζει η ελληνική οικονομία και οι συνθήκες που υπάρχουν σήμερα.

Δομή της εργασίας

Η δομή που διαρθρώθηκε στην παρούσα εργασία έχει ως σκοπό την ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος. Το παρόν κεφάλαιο είναι εισαγωγικό και αναφέρει εκτός από τη δομή της εργασίας, τον σκοπό της καθώς και μία σύντομη εισαγωγή αναφορικά με τη χρηματοπιστωτική κρίση διεθνώς. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η σημασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την οικονομία και η σχέση του τραπεζικού συστήματος με την πραγματική οικονομία, στην Ελλάδα. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η δομή, η διάρθρωση και τα χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού συστήματος καθώς και η επιτροπή της Βασιλείας και οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών που αυτή έχει θέσει. Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται οι κρίσεις και το τραπεζικό σύστημα καθώς και η τρέχουσα οικονομική κρίση. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της επίδρασης της τρέχουσας κρίσης στο εγχώριο τραπεζικό κλάδο καθώς και οι προκλήσεις που αυτός αντιμετωπίζει ή θα αντιμετωπίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η σημασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την οικονομία

Το θέμα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έχει απασχολήσει κατά κόρον τους οικονομολόγους για περισσότερο από έναν αιώνα. Ειδικότερα, το ενδιαφέρον τους έχει εστιάσει στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της οικονομικής ανάπτυξης.

Τη δεκαετία του 1970 μία σειρά επιστημόνων υποστήριξαν ότι η οικονομική ανάπτυξη περιορίζεται από τις στρεβλώσεις που έχει το τραπεζικό σύστημα και οι οποίες είναι παράγωγο των κρατικών παρεμβάσεων. Από τη δεκαετία του 1990 όμως και έπειτα, μία σειρά εμπειρικών αναλύσεων κατέδειξαν ότι η χρηματοοικονομική ανάπτυξη συμβάλλει ευεργετικά στην οικονομική μεγέθυνση, στη συγκέντρωση κεφαλαίου αλλά και στην τεχνολογική πρόοδο.²

Πιο συγκεκριμένα, το χρηματοπιστωτικό σύστημα κυρίως μεταφέρει κεφάλαια από διαφορετικές πηγές αποταμίευσης προς αυτούς που έχουν επενδύσει. Με αυτό τον τρόπο οι τράπεζες αποκτούν ένα διαμεσολαβητικό χαρακτήρα που συνιστάται όχι μόνο στο να κινητοποιούν τις αποταμιεύσεις αλλά συλλέγοντας και αξιοποιώντας τις πληροφορίες που υπάρχουν για το

² Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.56.

περιβάλλον των επιχειρήσεων και τις οικονομικές προοπτικές που υπάρχουν. Αυτό σημαίνει στην ουσία ότι παρέχουν την ευκαιρία για μεγαλύτερη ανάλυση και καλύτερη διαχείριση του ενδεχόμενου κινδύνου.³

Όταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα αναπτύσσεται, τότε βοηθά και στην οικονομική μεγέθυνση γιατί είναι θέση να παρέχει ολοκληρωμένη πληροφόρηση αλλά συμβάλλει στη μείωση του κόστους συναλλαγών.

Τέλος, το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι σε θέση να συμβάλλει να συμβάλλει στη παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα των ιδρυμάτων της αφού δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενθάρρυνση της αποταμίευσης αλλά και της διευκόλυνσης των επενδύσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί όταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ανεπτυγμένο, τότε μπορεί να διοχετεύει με αποτελεσματικό τρόπο περισσότερα κεφάλαια από την αποταμίευση στους επενδυτές. Επίσης, είναι σε θέση να μειώσει το κίνδυνο των επενδύσεων και βασικά, αυτόν της ρευστότητας.⁴

³ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.56.

⁴ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.56.

Τραπεζικό σύστημα και πραγματική οικονομία

Όπως είναι γνωστό, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 στη Ελλάδα εκδηλώθηκε μία ύφεση η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Σε αυτό το πλαίσιο, η ελληνική οικονομία παρουσίασε υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης οι οποίοι ήταν μεγαλύτεροι από αυτούς που είχε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η προσπάθεια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας βασίστηκε στο να ενισχυθεί η εγχώρια κατανάλωση αλλά να ενισχυθούν οι επενδύσεις που μεγάλο μέρος της χρηματοδότησης τους προήλθε από εισροές κεφαλαίων του εξωτερικού. Οι επενδύσεις έγιναν κυρίως σε έργα υποδομών στις μεταφορές, στις τηλεπικοινωνίες, στην ενέργεια και στις κατασκευές.

Στην προσπάθεια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και ο τραπεζικός τομέας. Σταδιακά και σε φάσεις, απελευθερώθηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα με σκοπό να καταργηθούν οι διοικητικές ρυθμίσεις που υπήρχαν, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να λειτουργήσει αποτελεσματικά το τραπεζικό σύστημα.⁵

Απελευθερώνοντας τις τραπεζικές υπηρεσίες και εντάσσοντας το εγχώριο τραπεζικό τομέα στο χρηματοοικονομικό σύστημα της ζώνης του ευρώ, η διαμεσολάβηση των τραπεζών αναπτύχθηκε πολύ γρήγορα. Σημαντική αύξηση

⁵ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.60.

παρουσίασε επίσης η αποτελεσματική λειτουργία και η παραγωγικότητα των τραπεζών. Εκτιμάται ότι για την περίοδο 1998-2003 η αποτελεσματικότητα κόστους παρουσίασε αύξηση της τάξεως του 4,3% ενώ η αποτελεσματικότητα της τάξεως του 93%. Αύξηση παρουσίασε και η παραγωγικότητα, σύμφωνα με το δείκτη Malmquist, φτάνοντας το ποσοστό του 15%.⁶

Την περίοδο 1994-2009, ο εγχώριος ιδιωτικός μη τραπεζικός τομέας ως ποσοστό του ΑΕΠ, έλαβε συνολική χρηματοδότηση τρεις φορές παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, το 1991 ήταν 27,1% ενώ το 2009 97,0%. Ειδικότερα, αυξήθηκε η χρηματοδότηση των νοικοκυριών, η στεγαστική πίστη έφτασε το 2009 το 33,9% (3,8% το 1994), η καταναλωτική πίστη το 16,5% (0,9% το 1994) ενώ η τραπεζική χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις το 46,7% (22,5% το 1994).⁷

Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα ο λόγος δανείων προς ΑΕΠ να φτάσει αυτόν της ευρωζώνης:

⁶ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.60.

⁷ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.60.

Δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα και την ευρωζώνη (ποσοστό %

ΑΕΠ)⁸

Δάνεια/ Έτος		1998	2009
Επιχειρήσεις	Ελλάδα	34,0	46,7
Επιχειρήσεις	Ευρωζώνη	41,8	64,9
Στεγαστικά	Ελλάδα	5,8	33,9
Στεγαστικά	Ευρωζώνη	24,2	39,5
Καταναλωτικά	Ελλάδα	2,5	16,5
Καταναλωτικά	Ευρωζώνη	6,6	15,6
Σύνολο	Ελλάδα	34,0	97,0
Σύνολο	Ευρωζώνη	82,6	120,0

⁸ Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσας Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.61.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το 2010 στην Ελλάδα γενικότερα υπήρχαν:

- 1) 62 πιστωτικά ιδρύματα που η έδρα τους ή το υποκατάστημα τους βρίσκονταν στη χώρα
- 2) 351 πιστωτικά ιδρύματα που η έδρα τους ήταν σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ)
- 3) 54 ακόμα εταιρίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος.⁹

Τα πιστωτικά ιδρύματα που είχαν έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 2011 ήταν συνολικά 62:

- «34 πιστωτικά ιδρύματα (18 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,

⁹ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.13.

- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων». ¹⁰

Τα πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες εξ αποστάσεων τον Μάιο του 2011 ήταν¹¹:

Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων	Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων
Αυστρία	28 (27)	Κύπρος	7 (5)
Βέλγιο	6 (5)	Λιχτενστάιν	3 (3)
Γαλλία	40 (38)	Λουξεμβούργο	33 (34)
Γερμανία	46 (43)	Μάλτα	7 (5)
Γιβραλτάρ	6 (5)	Νορβηγία	2 (2)
Δανία	4 (5)	Ολλανδία	26 (25)
Εσθονία	1 (1)	Ουγγαρία	2 (2)

¹⁰ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.13-14.

¹¹ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.14.

Ηνωμένο Βασίλειο	79 (75)	Πολωνία	1 (1)
Ιρλανδία	30 (29)	Πορτογαλία	3 (3)
Ισλανδία	1 (1)	Σουηδία	3 (4)
Ισπανία	6 (6)	Τσεχία	1 (1)
Ιταλία	9 (8)	Φιλανδία	7 (6)
		Σύνολο	351 (334)

Οι λοιπές εταιρίες του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος όπως αυτές καταγράφηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος είναι¹²:

	Αριθμός εταιριών
Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος	10 (13)
Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	12 (12)
Εταιρείες Πρακτορείας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων	5 (5)
Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων	4 (4)
Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (χωρίς εγκατάσταση)	11 (10)

¹² Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.15.

Χρηματοδοτικά Ιδρύματα (χωρίς εγκατάσταση)	2 (2)
Ιδρύματα Πληρωμών	7 (11)
Αντιπρόσωποι Ιδρυμάτων Πληρωμών	3
Σύνολο	54 (57)

Η αύξηση που παρουσίασαν τα καταστήματα των τραπεζών κατά την περίοδο 2003-2010 σε σύγκριση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρωζώνη είναι¹³:

Έτος	Ελλάδα	Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ-27)	Ευρωζώνη (ΕΕ-15)
2003	3.300	206.956	168.730
2004	3.403	211.442	168.476
2005	3.453	214.925	169.644
2006	3.699	228.601	181.499
2007	3.850	233.581	183.981

¹³ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.17.

2008	4.096	238.117	186.363
2009	4.264	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
2010	4.183	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή % (2008-2003)	24	15	10
Μεταβολή % (2010-2009)	-2	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία

Η συμμετοχή των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών στο ΑΕΠ ήταν¹⁴:

Σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	Ποσοστό συμμετοχής τραπεζικού τομέα στο ΑΕΠ (%)
2004	7.024	4,33
2005	7.371	4,32
2006	8.039	4,43

¹⁴ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.25.

2007	9.153	4,71
2008	9.548	4,70
2009	9.948	4,81
2010	8.663	4,34

Ο λόγος των συνολικών πιστώσεων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις προς το ΑΕΠ σε σύγκριση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη ήταν¹⁵:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	78%	147%	128%
2007	87%	157%	143%
2008	91%	154%	138%
2009	97%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
2010	112%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	+13	+7	+10

¹⁵ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.26.

Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)	+15	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
--------------------------------	-----	--------------------------	--------------------------

Ο λόγος των συνολικών χορηγήσεων στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά προς το ΑΕΠ ήταν¹⁶:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	24,5%	41%	38%
2007	28%	41%	39%
2008	27%	38%	38%
2009	33,9%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
2010	35%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	+2,5	-3%	0%
Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)	+1,1	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία

¹⁶ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.27.

Ο λόγος των λοιπών δανείων προς νοικοκυριά (καταναλωτικά δάνεια & πιστωτικές κάρτες) προς το ΑΕΠ ήταν¹⁷:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	12%	7,5%	7%
2007	12,1%	7,3%	7,8%
2008	11,7%	6,9%	7,1%
2009	15,2%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
2010	15,2%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	-0,3	-0,6	+0,1
Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)	0	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία

Τέλος, οι φόροι που καταβάλλουν οι τραπεζικοί όμιλοι σε € εκατομμύρια ήταν¹⁸:

¹⁷ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.27.

¹⁸ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.32.

	Τρέχουσας περιόδου και λοιποί φόροι (2009)	Έκτακτη εισφορά (2009)	Σύνολο (2009)	Τρέχουσας περιόδου και λοιποί φόροι (2010)	Έκτακτη εισφορά (2010)	Σύνολο (2010)
Εθνική Τράπεζα	116	48	164	182	79	261
EFG Eurobank- Ergasias	149	57	203	83	46	128
Alpha Bank	91	42	133	105	62	167
Τράπεζα Πειραιώς	56	34	90	64	25	89
Αγροτική Τράπεζα	6	0,8	6,8	46	0,3	46,3
Εμπορική Τράπεζα	43	-	43	17	-	17

Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	19	7	26	27	4	31
Marfin Egnatia Bank	23	11	34	19	8	27
Σύνολο	503	199,8	702,8	543	223,3	766,3

Κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας τραπεζών- Η Επιτροπή της Βασιλείας

Η Επιτροπή της Βασιλείας είναι ένας ευρωπαϊκός θεσμός που αντικείμενο του είναι η τραπεζική εποπτεία. Ιδρύθηκε το 1974 και σε αυτή συμμετείχαν 13 χώρες: Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ.

Αρμοδιότητα της επιτροπής είναι να:

- «διατυπώνει ευρέα εποπτικά πρότυπα και κατευθύνσεις,
- προτείνει βέλτιστες πρακτικές, με την προσδοκία ότι οι επιμέρους εποπτικές αρχές θα λάβουν μέτρα για την εφαρμογή τους μέσω θεσμικών ή άλλων προσαρμογών, οι οποίες ενδείκνυνται για τα εθνικά τους συστήματα».¹⁹

Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι τα συμπεράσματα της επιτροπής δεν δεσμεύουν νομικά κανέναν.

Η επιτροπή της Βασιλείας τον Ιούλιο του 1988 δημοσίευσε το πρώτο Σύμφωνο για την κεφαλαιακή επάρκεια. Οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας είναι χρήσιμοι γιατί ενισχύουν την ικανότητα των τραπεζών, σε περίπτωση που εκδηλωθούν κίνδυνοι, να απορροφήσουν τις ζημιές χωρίς απώλειες. Το σύμφωνο του 1988 τροποποιήθηκε το 1996.²⁰

¹⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, *Διαβουλεύσεις άλλων φορέων*, στο <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/Diavoulevseis/others.aspx>

²⁰ Γκόρτσος Χρήστος (2007), *Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και Βασιλεία II*, City Press, 07/09.

Το νέο σύμφωνο, γνωστό και ως Βασιλεία II ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο ως εξής:

«Με τις ΠΔ/ΤΕ 2630/2010, 2588/2007, 2589/2007, 2590/2007, 2646/2011, 2655/19.03.2012, 2645/2011, 2594/2007, 2595/2007, 2635/2010 και ΠΔ/ΤΕ 2620/28.08.2009 ολοκληρώνεται, κατ' εξουσιοδότηση του ν.3601/2007, η ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των εξειδικευμένων διατάξεων των Οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ σχετικά με την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των ΑΕΠΕΥ. Το εν λόγω εποπτικό πλαίσιο, γνωστό και ως Βασιλεία II, καθιέρωσε τους ακόλουθους τρεις θεμελιώδεις άξονες εποπτείας («Πυλώνες»):

- Τις μεθόδους προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι των κινδύνων που τα πιστωτικά ιδρύματα κατά κανόνα αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο της άσκησης των δραστηριοτήτων τους και καθιερώνονται κεφαλαιακές απαιτήσεις και για το λειτουργικό κίνδυνο (Πυλώνας 1).
- Τις αρχές, τα κριτήρια και τη διαδικασία με την οποία καταρχάς τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα και κατ' ακολουθίαν η εποπτική αρχή (Τράπεζα της Ελλάδος) αξιολογούν την επάρκεια των κεφαλαίων και των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων κάθε πιστωτικού ιδρύματος χωριστά, σε σχέση με τους πάσης φύσεως κινδύνους στους οποίους αυτό εκτίθεται ή ενδέχεται να εκτεθεί, πέραν από εκείνους που αντιμετωπίζονται στον Πυλώνα 1 (Πυλώνας 2).
- Τις υποχρεώσεις δημοσιοποίησης στοιχείων για την ενίσχυση της διαφάνειας και της πειθαρχίας της αγοράς με την παροχή στους

ενδιαφερόμενους της δυνατότητας σύγκρισης τόσο της πολιτικής για τη διαχείριση κινδύνων, της κεφαλαιακής και οργανωτικής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, παρέχοντας έτσι κίνητρο για την βελτίωσή τους, όσο και των μεθόδων και πρακτικών που εφαρμόζουν οι εποπτικές αρχές (Πυλώνας 3).

ΠΔ/ΤΕ 2630/2010 «Ορισμός των Ιδίων Κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα»

Με την ΠΔ/ΤΕ 2630/29.10.2010, η οποία αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2587/20.08.2007:

(i) κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο μεμονωμένες κανονιστικές ρυθμίσεις που ισχύουν και αφορούν στην εποπτική αναγνώριση των δικαιωμάτων μειοψηφίας, στη δυνατότητα μερικής ενοποίησης (solo consolidation) επιμέρους θυγατρικών των πιστωτικών ιδρυμάτων και στην επαναγορά υβριδικών τίτλων, και

(ii) ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2009/111/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορούν στον ορισμό των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και ειδικότερα καθορίζονται:

α. νέες προϋποθέσεις, με βάση τα κριτήρια της μονιμότητας, της ευελιξίας στην αναστολή καταβολής πληρωμών τόκων/μερισμάτων και της απορρόφησης ζημιών, καθώς και νέα όρια για την αναγνώριση των υβριδικών τίτλων στα Βασικά Ιδια Κεφάλαια (Tier 1 Capital) των πιστωτικών ιδρυμάτων, και

β. προϋποθέσεις για την αναγνώριση των συνεταιριστικών μερίδων στα

Βασικά ίδια Κεφάλαια (Tier 1 Capital) των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν με τη μορφή του πιστωτικού συνεταιρισμού.

ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Τυποποιημένη Προσέγγιση»
(τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Με την Πράξη αυτή καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον πιστωτικό κίνδυνο με την Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardised Approach), που είναι η απλούστερη από τις νέες εναλλακτικές σχετικές προσεγγίσεις. Με την προσέγγιση αυτή βελτιώνεται το προϊσχύον πλαίσιο με την καθιέρωση αναλογικότερης σύνδεσης των ιδίων κεφαλαίων προς τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, καθώς:

α) Διευρύνεται η κλίμακα των προκαθορισμένων συντελεστών με τους οποίους σταθμίζεται κάθε κατηγορία χρηματοδότησης ή άλλου ανοίγματος της τράπεζας.

β) Λαμβάνονται υπόψη παράμετροι όπως η πιστοληπτική διαβάθμιση του πιστούχου από αναγνωρισμένους Εξωτερικούς Οργανισμούς Πιστοληπτικής Αξιολόγησης (ΕΟΠΑ), η διασπορά των κινδύνων που επιτρέπει τη μείωση από 100% σε 75% του συντελεστή στάθμισης για τον κίνδυνο των μέχρι ποσού 1 εκατ. ευρώ πιστώσεων προς φυσικά πρόσωπα ή μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η εξασφάλιση από κατοικίες που επιτρέπει τη μείωση του συντελεστή στάθμισης των δανείων από 50% σε 35%, ενώ, αντιθέτως, η εμφάνιση καθυστέρησης αποπληρωμής άνω των 90 ημερών οδηγεί σε αύξηση του συντελεστή κ.λπ.

γ) Αναγνωρίζονται και άλλα είδη εξασφαλίσεων, καθώς και πιο εξελιγμένες τεχνικές μείωσης του πιστωτικού κινδύνου, όπως τα πιστωτικά παράγωγα.

ΠΔ/ΤΕ 2589/20.8.2007 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων» (τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Θεσπίζεται η προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων (Internal Ratings Based Approach), η οποία εισάγει εξ ολοκλήρου νέα μεθοδολογία υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων με βάση παραμέτρους κινδύνου, όπως η πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του πιστούχου (Probability of Default) και η ζημία του πιστωτικού ιδρύματος σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default), επιτρέποντας για πρώτη φορά στα πιστωτικά ιδρύματα να χρησιμοποιούν τα εσωτερικά τους συστήματα διαχείρισης και υποδείγματα για την εκτίμηση των παραμέτρων αυτών.

Η χρησιμοποίηση της πιο πάνω προσέγγισης και της πιο εξελιγμένης εκδοχής της (Advanced IRB) προϋποθέτει την έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος ή της εποπτικής αρχής της χώρας-έδρας της μητρικής, εφόσον πρόκειται για θυγατρική τράπεζα με έδρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από διαβούλευση στην οποία συμμετέχει και η Τράπεζα της Ελλάδος. Η έγκριση παρέχεται εφόσον διαπιστωθεί ότι ικανοποιούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις όσον αφορά την επάρκεια των εσωτερικών συστημάτων που η τράπεζα έχει αναπτύξει για τη διαβάθμιση των πιστούχων και των πιστοδοτήσεων, την ποσοτικοποίηση των παραμέτρων κινδύνου, την

επικύρωση των σχετικών αποτελεσμάτων και την αξιοποίησή τους στη λήψη των αποφάσεων για τη χορήγηση και την τιμολόγηση των δανείων.

ΠΔ/ΤΕ 2590/20.8.2007 «Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για το Λειτουργικό Κίνδυνο» (τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Η καθιέρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο αποτελεί μια από τις σημαντικές καινοτομίες του νέου πλαισίου. Η έννοια του εν λόγω κινδύνου αφορά στις ενδεχόμενες ζημιές που μπορεί να προκληθούν από ανεπάρκεια ή λάθη διαδικασιών ή προσώπων, καλύπτοντας και τον νομικό κίνδυνο. Με την εν λόγω Πράξη παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα στις τράπεζες να επιλέγουν μεταξύ τυποποιημένων και εξελιγμένων προσεγγίσεων για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων και για τον κίνδυνο αυτό.

ΠΔ/ΤΕ 2646/9.9.2011 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για τον Κίνδυνο Αγοράς»

Η ΠΔ/ΤΕ 2646/2011 αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2591/2007, όπως ισχύει, προκειμένου να ενσωματώσει στην ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Οδηγίας 2010/76/ΕΚ. Οι κύριες αλλαγές σχετίζονται με τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών. Ειδικότερα, προβλέπεται, μεταξύ άλλων:

- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία έχουν εγκεκριμένα εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον γενικό κίνδυνο, να υπολογίζουν επιπλέον κεφαλαιακές

απαιτήσεις, σύμφωνα με την εκτίμηση της δυνητικής ζημιάς κάτω από ακραίες συνθήκες (stressed VaR)

- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία έχουν εγκεκριμένα εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον ειδικό κίνδυνο, να υπολογίζουν επιπλέον κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αθέτησης και μεταβολής της πιστοληπτικής αξιοπιστίας (incremental default and migration risk) του εκδότη χρεωστικών τίτλων και μετοχών
- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να διενεργούν, κατ' ελάχιστον, υποθετικό εκ των υστέρων δοκιμαστικό έλεγχο (hypothetical back testing) για την αξιολόγηση των εσωτερικών υποδειγμάτων δυνητικής ζημιάς
- η αύξηση του συντελεστής στάθμισης από 4% σε 8% για τον ειδικό κίνδυνο, για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής απαίτησης από μετοχές με βάση την τυποποιημένη μέθοδο
- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να καθιερώσουν διαδικασίες με τις οποίες θα προσαρμόζουν την τρέχουσα αξία των στοιχείων τους, τα οποία δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμα

ΠΔ/ΤΕ 2655/19.03.2012 «Τεχνικά Κριτήρια σχετικά με τη διαφάνεια και τις δημοσιοποιήσεις από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών – Αντικατάσταση της ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007, όπως ισχύει»

Με τη ΠΔ/ΤΕ 2655/19.3.2012 κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007 και ΠΔ/ΤΕ 2632/29.10.2010. Η εν λόγω Πράξη καθορίζει τα

γενικά κριτήρια και τις υποχρεώσεις δημοσιοποίησης, από κάθε πιστωτικό ίδρυμα, πληροφοριών που αφορούν κυρίως:

α) τις επιχειρήσεις του ομίλου του πιστωτικού ιδρύματος (όπως ορίζεται για σκοπούς εποπτείας αλλά και για λογιστικούς σκοπούς),

β) τα ίδια κεφάλαια και τον τρόπο υπολογισμού της κεφαλαιακής του επάρκειας, και

γ) την έκθεσή του σε κάθε κατηγορία κινδύνου, περιλαμβανομένων των στρατηγικών στόχων, των μεθόδων αξιολόγησης και των τεχνικών μείωσης των κινδύνων αυτών.

δ) τις αποδοχές του προσωπικού.

Επίσης, καθορίζονται η συχνότητα, ο τρόπος και τα μέσα δημοσιοποίησης και επαλήθευσης των πληροφοριών. Οι σχετικές πληροφορίες δημοσιοποιούνται, κατά κανόνα, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο στον ιστοχώρο του πιστωτικού ιδρύματος.

ΠΔ/ΤΕ 2645/2011 «Υπολογισμός Σταθμισμένων Ανοιγμάτων για Θέσεις σε
Τιτλοποίηση»

Με την ΠΔ/ΤΕ 2645/12.08.2011, η οποία αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2633/29.10.2010:

- (i) κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι διατάξεις που αφορούν στον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών έναντι του πιστωτικού κινδύνου ανοιγμάτων τους σε τιτλοποιήσεις (securitisation), προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα πιστωτικά

ιδρύματα διαθέτουν επαρκή κεφάλαια για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου που διατηρούν ή αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της εν λόγω τεχνικής και

- (ii) (ii) ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2010/76/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορούν στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις θέσεις σε επανατιτλοποίηση (CRD III) και ειδικότερα:

- α. εισάγεται ο ορισμός της «επανατιτλοποίησης» και της «θέσης σε επανατιτλοποίηση»,
β. προστίθενται συντελεστές στάθμισης για θέσεις σε επανατιτλοποιήσεις,
γ. εξειδικεύεται η εφαρμογή της μεθόδου του εποπτικού υποδείγματος στις θέσεις σε επανατιτλοποίηση.

ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Κίνδυνος αντισυμβαλλομένου» και η τροποποιητική αυτής, ΠΔ/ΤΕ 2634/29.10.2010

Παρέχεται στα πιστωτικά ιδρύματα η δυνατότητα χρησιμοποίησης και νέων εξελιγμένων μεθόδων για τον υπολογισμό της αξίας των ανοιγμάτων, ειδικά από συναλλαγές τύπου πώλησης και επαναγοράς (REPOS) και από συμβάσεις παραγώγων, προκειμένου να υπολογιστούν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου. Ο κίνδυνος αυτός αφορά τη ζημία που θα προκύψει για το πιστωτικό ίδρυμα εάν ο αντισυμβαλλόμενος δεν ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, λαμβανομένων υπόψη και των πιθανών διακυμάνσεων των τιμών αγοράς των χρηματοπιστωτικών μέσων τα οποία αφορά η συναλλαγή.

ΠΔ/ΤΕ 2595/20.8.2007 «Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και της Διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος»

Με την Πράξη αυτή θεσπίζονται πέραν των προβλεπομένων στον Πυλώνα 1:

α) Ποιοτικού χαρακτήρα κριτήρια υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας κάθε πιστωτικού ιδρύματος, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

β) Η έννοια των «εσωτερικών κεφαλαίων», η οποία είναι ευρύτερη εκείνης των «εποπτικών» που υπολογίζονται με τις μεθόδους του Πυλώνα 1, καθώς αφορά τα κεφάλαια που το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να διαθέτει σε επάρκεια από πλευράς ποσότητας, ποιότητας και κατανομής για την αντιμετώπιση των πάσης φύσεως κινδύνων που έχει αναλάβει ή στους οποίους ενδέχεται να εκτεθεί. Ως τέτοιοι κίνδυνοι θεωρούνται, ενδεικτικά, αυτοί που δεν καλύπτονται ή δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς στο πλαίσιο του Πυλώνα 1, όπως ο κίνδυνος συγκέντρωσης, ο κίνδυνος στρατηγικής, ο κίνδυνος φήμης αλλά και εξωγενείς κίνδυνοι που απορρέουν από το θεσμικό, οικονομικό ή επιχειρηματικό περιβάλλον.

γ) Η διαδικασία αξιολόγησης από την Τράπεζα της Ελλάδος της εν γένει συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος προς τις εποπτικές του υποχρεώσεις, η οποία θα αποτελεί αντικείμενο διαλόγου με το πιστωτικό ίδρυμα. Στόχος του διαλόγου είναι η αμοιβαία κατανόηση των εφαρμοζόμενων μεθόδων και διαδικασιών και η έγκαιρη αντιμετώπιση των αδυναμιών τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να λαμβάνει τα εποπτικά

μέτρα που προβλέπονται από τον ν. 3601/2007, μεταξύ των οποίων και η επιβολή πρόσθετων προβλέψεων ή, εφόσον κρίνει ότι με τα σχετικά διορθωτικά μέτρα δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς οι κίνδυνοι, να επιβάλλει πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Τα επιμέρους θέματα της σχετικής διαδικασίας, η οποία θα εφαρμόζεται ως προς το εύρος και τη συχνότητα με βάση την αρχή της αναλογικότητας, θα εξειδικευθούν περαιτέρω στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων της Τράπεζας της Ελλάδος με τα πιστωτικά ιδρύματα.

ΠΔ/ΤΕ 2635/29.10.2010 «Εποπτεία και έλεγχος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων»

Με την Πράξη αυτή προσαρμόζονται και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι ισχύουσες διατάξεις σχετικά με τον έλεγχο των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων. Οι κυριότερες προσαρμογές αφορούν:

α) την αναγνώριση εξασφαλίσεων που μειώνουν το ύψος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, κατ' αντιστοιχία με τα καθοριζόμενα στις προαναφερόμενες Πράξεις Διοικητή τις σχετικές με τον Πιστωτικό Κίνδυνο και τον Κίνδυνο Αγοράς,

β) τον καθορισμό χωριστού ορίου για το σύνολο των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων της τράπεζας έναντι των σημαντικών μετόχων της και των συνδεδεμένων με αυτούς προσώπων και επιχειρήσεων.

ΠΔ/ΤΕ 2620/28.8.2009 Κωδικοποίηση 2598/02.11.2007 Πλαίσιο εποπτείας καλυμμένων ομολογιών που εκδίδονται από Π.Ι. covered bonds

Με την Πράξη αυτή συμπληρώνονται και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι διατάξεις που αφορούν στο πλαίσιο εποπτείας των καλυμμένων ομολογιών οι

οποιές εκδίδονται από πιστωτικό ιδρύματα, βάσει σχετικής εξουσιοδότησης που παρέχεται από το άρθρο 91 του ν. 3601/2007 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 48 του ν. 3693/2008 και το άρθρο 69 του ν. 3746/2009) στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι καλυμμένες ομολογίες (covered bonds) είναι ομολογιακοί τίτλοι, οι οποίοι παρέχουν στους επενδυτές μία πρόσθετη εξασφάλιση επί ενός σαφώς διαχωρισμένου, από τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος, χαρτοφυλακίου υψηλής ποιότητας απαιτήσεων. Το εν λόγω χαρτοφυλάκιο, το οποίο αποτελεί το κάλυμμα της έκδοσης, απαρτίζεται κυρίως από ενυπόθηκα δάνεια και κρατικά ομόλογα.

Ειδικότερα με την παρούσα Πράξη:

α. Αναγνωρίζεται εποπτικά νέο σχήμα έκδοσης καλυμμένων ομολογιών που έχει εισαχθεί με το ν. 3746/2009, σύμφωνα με το οποίο παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης καλυμμένων ομολογιών από πιστωτικά ιδρύματα με εγγυητή εταιρία ειδικού σκοπού στην οποία έχει μεταβιβασθεί το χαρτοφυλάκιο ασφαλείας και η οποία ευθύνεται ανεκκλήτως, άνευ όρων και αυτοτελώς ως αυτοφειλέτης για το σύνολο των απαιτήσεων των ομολογιούχων και άλλων δανειστών οι απαιτήσεις των οποίων συνδέονται με την έκδοση καλυμμένων ομολογιών.

β. Περιορίζονται τα αποδεκτά ως εξασφάλιση ανοίγματα που αναφέρονται στις παραγράφους 8β (i),(ii) και (iii) του Τμήματος Β της ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007 μόνο σε δάνεια.

γ. Καθορίζεται ότι τα δάνεια που υπερβαίνουν τις 90 ημέρες καθυστέρησης δεν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο ασφαλείας κατά τον υπολογισμό των ελέγχων επάρκειάς του.

δ. Εξειδικεύονται οι έλεγχοι οι οποίοι θα διενεργούνται από τους ανεξάρτητους ελεγκτές κατά τους ετήσιους ελέγχους που προβλέπονται από την παρούσα Πράξη για τις εκδόσεις καλυμμένων ομολογιών που θα πραγματοποιηθούν εφεξής».²¹

Στις 16 Δεκεμβρίου 2010, η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία ("Basel Committee on Banking Supervision", υιοθέτησε και δημοσίευσε δύο σημαντικές εκθέσεις με τίτλο:

▼ *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, και

▼ *Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*.

Σύμφωνα με τον Χ. Γκόρτσο: «Οι εκθέσεις αυτές αποτελούν το προϊόν εκτενών διαβουλεύσεων που έλαβαν χώρα από το 2008, μεσούσης δηλαδή της «πρόσφατης» διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009). Αμφότερες είναι *οιονεί* τελικές, καθώς, κατά τη διάρκεια των επόμενων μηνών, ενδέχεται να επέλθουν τροποποιήσεις ή/και προσθήκες στις διατάξεις τους, σύμφωνα με το τρέχον έργο της Επιτροπής της Βασιλείας. Ήδη, στις 13 Ιανουαρίου 2011, η Επιτροπή εξέδωσε δελτίο τύπου, με τίτλο: *Basel*

²¹<http://www.bankofgreece.gr/pages/el/supervision/legal/creditinstitutions/supervisionrules/capitaladequacy.aspx>

Committee issues final elements of the reforms to raise the quality of regulatory capital.

Οι δύο εν λόγω εκθέσεις είναι πλέον γνωστές συλλήβδην, ως το κανονιστικό πλαίσιο της «Βασιλείας III» (στη συνέχεια «η Βασιλεία III») και αποτελούν την πιο σημαντική, ίσως, αντίδραση της Επιτροπής της Βασιλείας στην πρόσφατη κρίση. Με τις διατάξεις τους καθιερώνεται ένα νέο διεθνές κανονιστικό πλαίσιο για τις διεθνείς τράπεζες, με αναθεώρηση του ισχύοντος συναφούς πλαισίου και στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος διεθνώς, μέσω:

▼ αφενός μεν της ενίσχυσης της μικροπροληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των τραπεζών σε περιόδους έντασης, και

▼ αφετέρου της αντιμετώπισης, μέσω μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης, του συστημικού κινδύνου που μπορεί να εκδηλωθεί στο σύνολο του τραπεζικού (και εν γένει του χρηματοπιστωτικού) συστήματος, και, κυρίως, της «προκυκλικής» μεγέθυνσης του εν λόγω κινδύνου σε βάθος χρόνου.

Με τον όρο «μακρο-προληπτικές πολιτικές του χρηματοπιστωτικού συστήματος» (“financial macro-prudential policies”), υποσύνολο του οποίου αποτελεί η μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση, ορίζεται το σύνολο των πολιτικών που υιοθετούνται για τον περιορισμό της έκθεσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στον «συστημικό κίνδυνο», ο οποίος απορρέει από παράγοντες που δεν αφορούν μεμονωμένους φορείς παροχής

χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ή μεμονωμένες αγορές και υποδομές του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αλλά έχουν γενικότερο χαρακτήρα. Μέσω των μακρο-προληπτικών πολιτικών επιδιώκεται η αντιμετώπιση των δύο διαστάσεων με τις οποίες εκδηλώνεται ο συστημικός κίνδυνος:

(α) Η πρώτη είναι η «χρονική διάσταση» ("time-dimension"), δηλαδή η εξέλιξη του συστημικού κινδύνου σε βάθος χρόνου. Στο πλαίσιο αυτό, με τις μακρο-προληπτικές πολιτικές επιδιώκεται η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε περιόδους οικονομικής ύφεσης με περιορισμό της «προκυκλικότητας» ("procyclicality"), η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μεγέθυνση του συστημικού κινδύνου λόγω αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται είτε εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είτε μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του πραγματικού τομέα της οικονομίας.

(β) Η δεύτερη διάσταση είναι η «διατομεακή» ("cross-sectional dimension"), δηλαδή η κατανομή του κινδύνου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε κάθε δεδομένο χρονικό σημείο. Στην περίπτωση αυτή, στόχος των μακρο-προληπτικών πολιτικών είναι ο περιορισμός της συγκέντρωσης του συστημικού κινδύνου, η οποία μπορεί να προκύψει:

- είτε λόγω της ταυτόχρονης έκθεσης περισσότερων φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σε κινδύνους από ομοειδή ανοίγματα,
- είτε λόγω της διασυνδεσιμότητας ("interconnectedness") αυτών των φορέων (και της μετάδοσης προβλημάτων μεταξύ τους), ιδίως αν αυτοί

είναι «συστημικά σημαντικοί» ("systemically important financial institutions").

Με τη «Βασιλεία III» επιδιώκεται, λοιπόν, κατ' αρχήν, μια σημαντική ενίσχυση του περιεχομένου των διατάξεων του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου και η καθιέρωση καινοτόμων μέσων μικρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης. Ο ουσιαστικά νέος άξονας όμως, το πνευμα της «Βασιλείας III», είναι η καθιέρωση κανόνων μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης.²²

²² Γκόρτσος Χρήστος (2011), *«Βασιλεία III»: Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.522-523.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Κρίσεις και τραπεζικό σύστημα- Η τρέχουσα οικονομική κρίση

Η επιδείνωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, οδήγησε τις περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στη χορήγηση μεγάλων πακέτων ενίσχυσης των τραπεζικών τους συστημάτων. Το πρώτο πακέτο των €28 δις προς τις ελληνικές τράπεζες ήταν από τα μικρότερα που έχουν δοθεί σε χώρα-μέλος της Ευρωζώνης. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, δεν υπερέβη το 12% έναντι περίπου 80% στο Βέλγιο, 52% στην Ολλανδία, 18,5% στην Γαλλία, 22,5% στην Γερμανία και 265% στην Ιρλανδία.

Τα παραπάνω αποτελούν την ζωντανή απόδειξη της ευρωστίας του εγχώριου τραπεζικού συστήματος πριν το ξέσπασμα της κρίσης χρέους της χώρας, αν και στη συνέχεια η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών δέχθηκε σοβαρότατο πλήγμα. Στη δυσάρεστη αυτή εξέλιξη συνέβαλλαν και οι αλληπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου και αυτή των τραπεζών από τα τέλη του 2009 καθώς επίσης:

- η απώλεια πρόσβασης των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων στις διεθνείς χρηματαγορές,
- η σημαντική φυγή καταθέσεων,
- η αποπληρωμή δανειακών υποχρεώσεων στο εξωτερικό και

- η απομείωση της αξίας των αποδεκτών ενεχύρων.²³

Διαφαίνεται λοιπόν ότι ήταν αναγκαία η παροχή τριών νέων πακέτων ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών. Η ενίσχυση αυτή έγινε με τη μορφή κρατικών εγγυήσεων στα τραπεζικά ομόλογα, ώστε να γίνουν αποδεκτά ως ενέχυρα από το Ευρωσύστημα. Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και στις ΗΠΑ. Συνολικά, η ενίσχυση που έχουν λάβει οι εγχώριες τράπεζες από το Ελληνικό Δημόσιο είναι:

1) Πακέτο €28 δις στα τέλη του 2008 με την ακόλουθη κατανομή:

i) προνομιούχες μετοχές €5δις .

ii) ειδικά ομόλογα έναντι εξασφάλισης ενήμερων δανείων ως ενέχυρο €8 δις.

iii) εγγυήσεις για έκδοση τραπεζικών ομολόγων €15 δις.

2) Στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλα τρία πακέτα εγγυήσεων σε εκδόσεις τραπεζικών ομολόγων, συνολικού ύψους €70 δις, το τελευταίο εκ των οποίων (€30 δις) δεν έχει χρησιμοποιηθεί πλήρως.

3) Το σύνολο των παραπάνω ποσών φτάνει τα €98 δις. Επίσης, το Δημόσιο έχει δώσει επιπρόσθετες εγγυήσεις στην Τράπεζα της Ελλάδος για τα ποσά που αντλεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέσω του Έκτακτου Μηχανισμού Ρευστότητας (ELA). Οι εγγυήσεις αυτές είναι συμπληρωματική εξασφάλιση των δανείων διότι, για την άντληση της απαιτούμενης ρευστότητας, οι τράπεζες έχουν εκχωρήσει ενήμερα, υγιή δάνεια πελατών τους. Σύμφωνα με

²³ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.6.

τα πλέον πρόσφατα στοιχεία (Μάρτιος 2012), η ρευστότητα που έχουν αντλήσει οι ελληνικές τράπεζες από τον ELA εκτιμάται ότι φτάνει περίπου τα €46,4 δις.²⁴

Το συνολικό ύψος της ενίσχυσης που έχουν ήδη λάβει οι τράπεζες από το Δημόσιο ανέρχεται σε €145 δις περίπου, με το 90% να αφορά εγγυήσεις. Η παροχή των εγγυήσεων αυτών δεν απαιτεί την καταβολή «πραγματικού χρήματος» από το Δημόσιο προς τις τράπεζες η οποία θα επιβάρυνε τον προϋπολογισμό και, συνεπώς, τους Έλληνες φορολογούμενους. Για τη στήριξη αυτή, οι ελληνικές τράπεζες εκτιμάται ότι καταβάλλουν στο Δημόσιο προμήθειες πάνω από €1 δις ετησίως. Οι κρατικές εγγυήσεις γίνονται αποδεκτές από το Ευρωσύστημα κατ' εξαίρεση των σχετικών κανονισμών, καθώς το Ελληνικό Δημόσιο δεν ικανοποιεί τα απαραίτητα κριτήρια φερεγγυότητας.²⁵

Ένα λογικό ερώτημα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι σε ποιους τομείς και με ποιό τρόπο έχουν χρησιμοποιηθεί οι εγγυήσεις που έχουν δοθεί στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα προκειμένου να μπορέσει να δανειστεί από το Ευρωσύστημα. Τα μέτρα αυτά δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν την κατάρρευση της χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζών και τη ζημία των μετόχων τους.

²⁴ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.6.

²⁵ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.6.

Αυτός που ωφελήθηκε από τα μέτρα ρευστότητας προς τις ελληνικές τράπεζες είναι ο απλός καταθέτης, που διατηρεί την ασφάλεια των καταθέσεών του, όταν η ρευστότητα των τραπεζών βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Επίσης, τα μέτρα ρευστότητας εμπόδισαν μια μεγάλη απομόχλευση της ελληνικής οικονομίας - δηλαδή μια δραστική μείωση των δανείων για να καλυφθεί η απώλεια των καταθέσεων - που θα μπορούσε να εντείνει σε δραματικό βαθμό την οικονομική ύφεση. Παρά τη σημαντική μείωση των τραπεζικών καταθέσεων από το Σεπτέμβριο του 2009 (κατά 30% και πλέον), τη βαθιά ύφεση και την επακόλουθη άνοδο των προβληματικών δανείων, οι συνολικές πιστώσεις προς τα εγχώρια νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις δεν μεταβλήθηκαν αισθητά την αντίστοιχη περίοδο.²⁶

Οι τράπεζες έχουν μέχρι τώρα χρησιμοποιήσει τις κρατικές εγγυήσεις και άλλα στοιχεία του ενεργητικού τους (όπως ομόλογα και δάνεια) για να αντλήσουν συνολική ρευστότητα περί τα €125 δις από το Ευρωσύστημα, έναντι συνολικής ρευστότητας μικρότερης των €10δις το 2007. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, για κάθε ένα ευρώ ενεχύρου ή εγγυήσεων που λαμβάνει, χορηγεί ως χρηματοδότηση μόνο ένα ποσοστό σε ρευστό (περίπου 50-70% της ονομαστικής αξίας του ενεχύρου). Αυτή η τόνωση ρευστότητας έχει χρησιμοποιηθεί, μεταξύ άλλων, για την κάλυψη των ακόλουθων αναγκών:

²⁶ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιάρη Πωλυς Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.6.

- Εκροή τραπεζικών καταθέσεων μεγαλύτερη των €75 δις την τελευταία τριετία.
- Περί τα €43 δις και €15 δις αντίστοιχα, για την αγορά νέων ομολόγων και εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου καθώς και τη χρηματοδότηση υφιστάμενων θέσεων σε ελληνικά ομόλογα στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια.
- Αποπληρωμή δανειακών υποχρεώσεων εξωτερικού (wholesale funding) λόγω μη δυνατότητας ανανέωσης του δανεισμού.
- Διατήρηση του χαρτοφυλακίου δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.²⁷

Μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, και ιδιαίτερα μετά τη σοβαρή επιδείνωση της κρίσης χρέους της Ελλάδας στα τέλη του 2009, οι εγχώριες επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά έχουν αποσύρει περί το 30% των καταθέσεών τους από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η μεγάλη αυτή απόσυρση έγινε με σκοπό να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες τους λόγω της μεγάλης μείωσης των εισοδημάτων, καθώς επίσης και λόγω των φόβων και των φημών που υπήρχαν για το ενδεχόμενο άτακτης χρεοκοπίας της χώρας. Η συνολική εκροή καταθέσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα

²⁷ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.6.

την τελευταία τριετία είναι ακόμη μεγαλύτερη, αν σε αυτή προστεθεί και η απόσυρση καταθέσεων από κατοίκους του εξωτερικού.²⁸

Για την αντιμετώπιση της μεγάλης εκροής καταθέσεων, τη χρηματοδότηση των τοποθετήσεών τους σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου καθώς και την αποπληρωμή δανειακών υποχρεώσεών τους στο εξωτερικό, οι ελληνικές τράπεζες αύξησαν την εξάρτησή τους από τα έκτακτα μέτρα ρευστότητας του Ευρωσυστήματος, παρά τις συνεχείς πιέσεις για σημαντική μείωση της εξάρτησης αυτής. Ωστόσο, οι ελληνικές τράπεζες δε μείωσαν σημαντικά το συνολικό ύψος των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, διατηρώντας τα κοντά στα επίπεδα που ήταν στα τέλη του 2009. Η εξέλιξη αυτή απέτρεψε την περαιτέρω επιδείνωση της ήδη επώδυνης ύφεσης.²⁹

Το Ευρωσύστημα δε, δεν δανείζει απεριόριστα τις τράπεζες, διότι διαχειρίζεται τους κινδύνους και τα ενέχυρα χρηματοδότησης, διαμορφώνοντας ανώτατα όρια έκθεσης ανά τράπεζα και ανά τραπεζικό σύστημα. Απαιτεί τη διάθεση αποδεκτών ενεχύρων ποιότητας, δανείζει κυρίως

²⁸ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.7.

²⁹ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.7.

για βραχυχρόνιες περιόδους εκτός εκτάκτων εξαιρέσεων και θέτει δεσμευτικά όρια χρηματοδότησης.³⁰

Ως εκ τούτου, το Ευρωσύστημα κάτω από το ισχύον σημερινό καθεστώς δε μπορεί να αποτελέσει μόνιμη πηγή χρηματοδότησης των τραπεζών και της ελληνικής οικονομίας, υποκαθιστώντας τις καταθέσεις πελατών και τη λειτουργία των διεθνών αγορών. Να επισημανθεί ότι τυχόν διακοπή της χρηματοδότησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Ευρωσύστημα θα οδηγήσει τις τράπεζες, τις επιχειρήσεις, το διεθνές εμπόριο και την εύρυθμη οικονομική λειτουργία σε θανάσιμη ασφυξία.

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν με σαφήνεια ότι την τελευταία διετία δεν υπήρχε πλεονάζουσα ρευστότητα, αλλά σημαντική στενότητα στην τραπεζική αγορά με αποτέλεσμα τα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων να ακολουθούν έντονη αυξητική τροχιά και να υστερεί σημαντικά η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας.³¹

³⁰ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.7-8.

³¹ Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος, σελ.8.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η επίδραση της τρέχουσας κρίσης στον εγχώριο τραπεζικό κλάδο

Ο εγχώριος τραπεζικός κλάδος λόγω της τρέχουσας κρίσης παρουσίασε τα εξής προβλήματα:

Αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα ελληνικών τραπεζών

1) «Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν το 2010 σημαντική μείωση των προ φόρων κερδών. Ειδικότερα, οι τραπεζικοί όμιλοι το 2010 εμφάνισαν ζημίες της τάξης των €800 εκατ. έναντι κερδών της τάξης των €1,3 δισ. περίπου για το προηγούμενο έτος. Η μεγάλη αυτή μείωση ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων, όπως, μεταξύ άλλων:

- της πολιτικής σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων που ακολουθήθηκε και το 2010, με αποτέλεσμα το ποσό των προβλέψεων να αγγίζει περίπου τα €7 δισ.,
- της μείωσης των λειτουργικών εσόδων, τα οποία μειώθηκαν σε σύγκριση με το 2009 κατά 10,7% σε επίπεδο τραπεζών και κατά 7,5% σε επίπεδο ομίλων,
- της καταγραφής ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις.

Ειδικότερα, όπως συνοψίζονται και στον πίνακα κατωτέρω:

- Η μετά από φόρους και προβλέψεις αποδοτικότητα του σταθμισμένου με βάση τον κίνδυνο ενεργητικού και των μέσων ιδίων κεφαλαίων σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε, τον Δεκέμβριο του 2010 σε

-0,3% (2008: 0,7%, 2009: 0,15%) και -4,16% (2008: 9,9%, 2009: 2,26%), αντίστοιχα. Σε επίπεδο τραπεζών οι ίδιοι δείκτες διαμορφώθηκαν σε -0,55% και -8,64% αντίστοιχα (2008: 0,2% και 3,2%, 2009: -0,09% και -1,66%).

- Ο δείκτης αποτελεσματικότητας (λειτουργικά έξοδα προς λειτουργικά έσοδα) παρουσίασε μικρή επιδείνωση, όπως προκύπτει από την αύξηση του σχετικού δείκτη, τόσο σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων όσο και σε επίπεδο τραπεζών από 54,9% το 2009 σε 58,2% το 2010 και από 57,7% σε 62,3% το 2010, αντίστοιχα.
- Το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο παρέμεινε κάτω του 3% και ειδικότερα σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε από 2,9% το 2008 και 2,65% το 2009 σε 2,68% το 2010, ενώ σε επίπεδο τραπεζών από 2,2% το 2008 και 1,87% το 2009 σε 1,97% το 2010». ³²

Οι δείκτες αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών είναι ³³:

	Δείκτης αποδοτικότητας Του	Δείκτης αποδοτικότητας ιδίων	Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	Δείκτης αποτελεσματικότητας
--	-----------------------------------	-------------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

³² Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.22-23.

³³ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 23.

	σταθμισμένου με βάση τον κίνδυνο ενεργητικού (μετά από φόρους)	κεφαλαίων (μετά από φόρους)		
Τραπεζικοί όμιλοι Δεκ. 2008	0,7	9,9	2,9	56,1
Τραπεζικοί όμιλοι Δεκ. 2009	0,15	2,26	2,65	54,90
Τραπεζικοί όμιλοι Δεκ. 2010	-0,3	-4,16	2,68	58,20
Τράπεζες Δεκ. 2008	0,2	3,2	2,2	60,0
Τράπεζες Δεκ. 2009	-0,09	-1,66	1,87	57,70
Τράπεζες Δεκ. 2010	-0,55	-8,64	1,97	62,30

Τραπεζικό σύστημα και ΑΕΠ

«Η άμεση συμμετοχή του τραπεζικού συστήματος στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας παραμένει κατά την περίοδο 2004-2010 σταθερά κοντά στο 5%, παρουσιάζοντας την περίοδο 2004-2009 σημαντική αύξηση της τάξης του 11% (από 4,33% το 2004 σε 4,81% το 2009), σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους, ενώ το 2010 επανήλθε κοντά στα επίπεδα του 2004. Τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν τη σημαντική συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας, ακόμα και σε δυσμενείς περιόδους, όπως αυτή που διανύουμε. Σημειώνεται ότι η συμβολή αυτή αναφέρεται αποκλειστικά στην «άμεση» συμβολή, χωρίς να υπολογίζονται:

(α) η με άλλους τρόπους θετική συμβολή σε συνολικά οικονομικά μεγέθη (π.χ. φορολογικά έσοδα, απασχόληση κ.λπ.), και

(β) τα κάθε τύπου πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την «έμμεση» συμβολή του τραπεζικού τομέα στην ελληνική οικονομία».³⁴

Η συμμετοχή των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών στο ΑΕΠ είναι³⁵:

³⁴ *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 25.

³⁵ *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 25.

	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	Ποσοστό συμμετοχής τραπεζικού τομέα στο ΑΕΠ (%)
2004	7.024	4,33
2005	7.371	4,32
2006	8.039	4,43
2007	9.153	4,71
2008	9.548	4,70
2009	9.948	4,81
2010	8.663	4,34

Βαθμός χρέωσης νοικοκυριών και επιχειρήσεων

«Ένας γενικά αποδεκτός δείκτης προσδιορισμού της τάσης δανεισμού των νοικοκυριών και επιχειρήσεων μιας χώρας είναι ο λόγος των συνολικών πιστώσεων²⁶ που έχουν χορηγηθεί σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις, προς το ΑΕΠ της χώρας αυτής. Όπως προκύπτει από τα τελευταία δημοσιευμένα συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο λόγος αυτός για την Ελλάδα εξακολούθησε να είναι, και το 2010, από τους χαμηλότερους μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-27) και της ευρωζώνης (ΕΕ-1528), ενώ η αύξησή του οφείλεται

κυρίως στην κατά 2,1%, σε τρέχουσες τιμές, μείωση του ΑΕΠ το 2010 έναντι του 2009.

Στην Ελλάδα, ο λόγος που αφορά την κατηγορία στεγαστικών δανείων έναντι του ΑΕΠ, εμφανίζεται σημαντικά χαμηλότερος, έναντι των αντίστοιχων μέσων όρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης, ενώ αντίθετη τάση παρατηρείται στον λόγο των λοιπών δανείων προς νοικοκυριά έναντι του ΑΕΠ.

Συμπερασματικά, το 2010 στην Ελλάδα, ο λόγος των συνολικών πιστώσεων, αλλά και επιμέρους, των στεγαστικών δανείων προς το ΑΕΠ εξακολουθούσε να είναι σημαντικά χαμηλότερος σε σχέση με τους αντίστοιχους λόγους στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ευρωζώνη στο τέλος του 2008».³⁶

Ο λόγος των συνολικών πιστώσεων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις προς το ΑΕΠ είναι³⁷:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	78%	147%	128%
2007	87%	157%	143%
2008	91%	154%	138%
2009	97%	Μη διαθέσιμα	Μη διαθέσιμα

³⁶ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 25-26.

³⁷ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 26.

		στοιχεία	στοιχεία
2010	112%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	+13	+7	+10
Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)	+15	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία

Ο λόγος των συνολικών χορηγήσεων στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά προς το ΑΕΠ είναι³⁸:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	24,5%	41%	38%
2007	28%	41%	39%
2008	27%	38%	38%
2009	33,9%	Μη διαθέσιμα	Μη διαθέσιμα

³⁸ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 27.

		στοιχεία	στοιχεία
2010	35%	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	+2,5	-3%	0%
Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)	+1,1	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία

Ο λόγος των λοιπών δανείων προς νοικοκυριά (καταναλωτικά δάνεια & πιστωτικές κάρτες) προς το ΑΕΠ είναι³⁹:

	Ελλάδα	ΕΕ-27	ΕΕ-15
2006	12%	7,5%	7%
2007	12,1%	7,3%	7,8%
2008	11,7%	6,9%	7,1%
2009	15,2%	Μη διαθέσιμα	Μη διαθέσιμα

³⁹ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.

		στοιχεία	στοιχεία
2010	-0,3	-0,6	+0,1
Μεταβολή (π.μ.) (2008-2006)	0	Μη διαθέσιμα στοιχεία	Μη διαθέσιμα στοιχεία
Μεταβολή (π.μ.) (2010-2009)			

Καθυστερήσεις αποπληρωμής δανείων από νοικοκυριά

«Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το Δεκέμβριο του 2010 αυξήθηκε:

- τόσο ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων καταναλωτικής πίστης (Δεκέμβριος 2010: 20,5%, 2009: 13,4%, 2008: 8,2%, 2007: 6,0%, 2006: 6,9%), όσο και
- ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων στεγαστικής πίστης (Δεκέμβριος 2010: 10%, 2009: 7,4%, 2008: 5,3%, 2007: 3,6%, 2006: 3,4%).

Η αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση θα πρέπει να αποδοθεί στην περαιτέρω επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα το 2010 και στην επιβράδυνση των εισοδημάτων των νοικοκυριών. Ταυτόχρονα, κατά

τη διάρκεια του 2010 συνεχίστηκε η άσκηση συντηρητικότερης πολιτικής δανεισμού από τις εγκατεστημένες στη χώρα μας τράπεζες, με στόχο τη σταδιακή βελτίωση του χαρτοφυλακίου των δανείων τους προς τα νοικοκυριά. Οι αυξημένες προβλέψεις οι οποίες έγιναν, καθ' όλη τη διάρκεια του 2010, και προσέγγισαν τα επτά (7) δισ. ευρώ με σκοπό την αντιμετώπιση του φαινομένου των καθυστερήσεων, είναι φανερό ότι επηρεάζουν τα οικονομικά τους μεγέθη και τους δείκτες αποδοτικότητάς τους.

Οι τράπεζες, παρακολουθώντας τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και ανταποκρινόμενες στη δυσμενή οικονομική συγκυρία, προέβησαν, στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης, πολύ πριν την έναρξη εφαρμογής του νόμου 3869/2010 για τη ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και παρά τα προβλήματα ρευστότητας που υπάρχουν στο τραπεζικό σύστημα, σε πάρα πολύ μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων με οφειλότες που αντιμετώπιζαν δυσχέρειες κατά την εξυπηρέτηση των δανείων τους, με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους και κοινωνική ευαισθησία. Τέτοιες ρυθμίσεις αφορούσαν, μεταξύ άλλων,

1. αναστολή δόσεων στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων για ανέργους δικαιούχους επιδόματος ΟΑΕΔ,
2. αναστολή όλων των ενεργειών πλειστηριασμού ή κατάσχεσης που αφορούν απαιτήσεις από στεγαστικό δάνειο πρώτης κατοικίας,
3. παράταση της διάρκειας αποπληρωμής στεγαστικών δανείων,
4. δυνατότητα ρύθμισης υφιστάμενων οφειλών από πιστωτική κάρτα σε άτοκες έως και 24 μηνιαίες δόσεις,

5. ρύθμιση των οφειλών από καταναλωτικά δάνεια μέσω εξειδικευμένων προϊόντων αναχρηματοδότησης με προνομιακό επιτόκιο,

6. μείωση της δόσης στεγαστικού δανείου στο μισό, για όλο το 2009 και 2010, προς όλους τους πελάτες που θα το ζητήσουν,

7. προγράμματα αναδιάρθρωσης δανείων που έχουν χορηγηθεί σε δημόσιους υπαλλήλους, με αντικειμενικό στόχο την επιμήκυνση της διάρκειας αποπληρωμής και την ουσιαστική μείωση της μηνιαίας δόσης.

Σύμφωνα με στοιχεία των τραπεζών-μελών της ΕΕΤ οι εν λόγω ρυθμίσεις αφορούν περισσότερους από 250.000 δανειολήπτες και ύψος οφειλών που υπερβαίνουν τα 4 δισ. ευρώ στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος.

Οι αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών αντιμετωπίστηκαν, και συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται, με μια σειρά μέτρων που έχουν λάβει οι τράπεζες και στα οποία περιλαμβάνεται:

- ο σχηματισμός, σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων, ιδιαίτερα υψηλών προβλέψεων για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου, αυξημένων κατά 18,8% σε ετήσια βάση (2010: 6,9 δισ. ευρώ, 2009: 5,8 δισ. ευρώ, 2008: 3,4 δισ. ευρώ),
- η μείωση του βαθμού συγκέντρωσης των τραπεζικών δανείων σε συγκεκριμένους πελάτες ή κλάδους επιχειρηματικής δραστηριότητας,
- η αύξηση, σε επίπεδο τραπεζών, του λόγου κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από τις σωρευμένες προβλέψεις σε ποσοστό κοντά στο 45% (Δεκέμβριος 2010: 44,7%, Δεκέμβριος 2009: 41,5%, Δεκέμβριος 2008: 48,9%), και

- οι σημαντικού ύψους εγγυήσεις και εμπράγματα εξασφαλίσεις».⁴⁰

Χρηματοδότηση και δανεισμός επιχειρήσεων

«Παρά τη δυσχερή οικονομική συγκυρία, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των υπολοίπων της συνολικής (μέσω δανείων ή ομολόγων) τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων συνέχισε και το 2010 να είναι θετικός, τάση που παρατηρείται αδιαλείπτως από τα τέλη του 2005.⁴¹

Η διατήρηση του ρυθμού αύξησης των χρηματοδοτήσεων προς τις επιχειρήσεις συνδέεται με τις αυξημένες ανάγκες τους -τουλάχιστον το πρώτο εξάμηνο του 2010- για κεφάλαια κίνησης, καθώς και με τις προσδοκίες τους για διαμόρφωση αυστηρότερων όρων και κριτηρίων δανεισμού τους στο μέλλον, καθώς και με την περιορισμένη δυνατότητά τους να αντλήσουν κεφάλαια μέσω της κεφαλαιαγοράς.

Πρέπει να επισημανθεί ότι ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις -μεταξύ των οποίων και 300.000 μικρομεσαίες- διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα καθ' όλη τη διάρκεια του 2010, με την καθαρή ροή χρηματοδότησης να ανέρχεται στα 900 εκ. ευρώ.

Τέλος, κατά τη διάρκεια του 2010 επηρεάστηκαν αρνητικά οι καθυστερήσεις των επιχειρηματικών δανείων προς το σύνολο των δανείων, οι οποίες

⁴⁰ *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 28-29.

⁴¹ *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 29.

αυξήθηκαν κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2009 (2010: 8,7%, 2009: 6,7%)».⁴²

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των υπολοίπων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων είναι⁴³:

Ιανουάριος 2010	4,5%
Φεβρουάριος 2010	4,9%
Μάρτιος 2010	4,3%
Απρίλιος 2010	3,9%
Μάιος 2010	3,4%
Ιούνιος 2010	3,7%
Ιούλιος 2010	3,4%
Αύγουστος 2010	2,2%
Σεπτέμβριος 2010	2,3%
Οκτώβριος 2010	2,2%
Νοέμβριος 2010	1,6%

⁴² Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 30.

⁴³ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 30.

Δεκέμβριος 2010	1,1%
-----------------	------

Τα ποσοστά αύξησης των υπολοίπων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων είναι⁴⁴:

Δ τρίμηνο 2005	12,3%
Δ τρίμηνο 2006	17,3%
Δ τρίμηνο 2007	20,1%
Δ τρίμηνο 2008	21,6%
Δ τρίμηνο 2009	5,5%
Δ τρίμηνο 2010	1,6%

⁴⁴ Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.

Οι προκλήσεις για τις εγχώριες τράπεζες

Σύμφωνα με τον Β. Ράπανο, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εγχώριες τράπεζες είναι:

«(α) Να βελτιωθεί η ποιότητα των συνθηκών ρευστότητας, με σταδιακή αποκλιμάκωση της εξάρτησης από τη ρευστότητα που αντλείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ο στόχος αυτός έχει ήδη επιτευχθεί από τις αρχές του 2011, οπότε και μειώθηκε, κατά 12% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2010, η εξάρτηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από τη ρευστότητα της ΕΚΤ.

(β) Να διατηρηθεί σταθερό, με διατήρηση υψηλών δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας.

(γ) Να συγκρατήσει τα λειτουργικά του έξοδα.

(δ) Να συνεχίσει τη στήριξη των διεθνών δραστηριοτήτων του, ειδικά σε χώρες όπου η οικονομική συγκυρία βελτιώνεται ή έχει βελτιωθεί σημαντικά».⁴⁵

Ο Στέφανος Κοτζαμάνης σημειώνει ότι οι λόγοι για τις προκλήσεις με τις οποίες θα έρθουν αντιμέτωπες οι ελληνικές τράπεζες είναι:

α) της μεγάλης θέσης που διαθέτουν σε ελληνικά κρατικά ομόλογα (50-60 δις ευρώ),

β) των υψηλών επισφαλειών που θα αυξάνονται όσο βαθαίνει η ύφεση στην ελληνική οικονομία,

⁴⁵ Ράπανος Βασίλης (2001), *Πρόλογος, Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ.8.

γ) της ανάγκης για πρόσθετη κεφαλαιακή ενίσχυση που φαίνεται πως θα απαιτηθεί, σε μια περίοδο πολύ δύσκολη προκειμένου οι επενδυτές να επιλέξουν να τοποθετηθούν γενικότερα στην Ελλάδα και ειδικότερα στις τράπεζες,

δ) της ανάγκης των τραπεζών να προσαρμόσουν το μέγεθος, τη λειτουργία τους και τα κόστη τους στα νέα δεδομένα».⁴⁶

Σημειώνει επίσης ότι: «Η κάθετη υποχώρηση των τραπεζικών αξιών δεν σχετίζεται αυτή τη φορά, απλά και μόνο, με τις γνωστές διακυμάνσεις, ή τα κατά καιρούς κερδοσκοπικά παιχνίδια στο χρηματιστήριο.

Αντίθετα, είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ελληνική οικονομία και τις καραμπόλες που θα προκύψουν από αυτές για τους εγχώριους χρηματοπιστωτικούς ομίλους.

Αν υιοθετήσει κάποιος τις κυβερνήσεις προβλέψεις για τα πράγματα, οι τραπεζικοί τίτλοι θα μπορούσαν να αποφέρουν από σημαντικές έως και πολύ μεγάλες αποδόσεις σε όσους τοποθετηθούν στα τρέχοντα επίπεδα αποτιμήσεων.

Αν αντίθετα, προβλέπει ριζική διάψευση των κυβερνητικών στόχων, τότε είναι πιθανό στο ορατό μέλλον, να μιλάμε για ένα ελληνικό τραπεζικό σύστημα πολύ διαφορετικό από αυτό που μέχρι σήμερα γνωρίζουμε...

⁴⁶ Κοτζαμάνης Στέφανος (2011), *Το μέλλον και οι προτεραιότητες των τραπεζών στην Ελλάδα*, Euroκέρδος, Τεύχος 149, Σεπτέμβριος, στο <http://www.eurokerdos.com>

Το ζήτημα ωστόσο δεν είναι στατιστικό, αλλά ρεαλιστικό. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν μπροστά τους να αντιμετωπίσουν πολύ σημαντικές προκλήσεις, λόγω:

α) της μεγάλης θέσης που διαθέτουν σε ελληνικά κρατικά ομόλογα (50-60 δις ευρώ),

β) των υψηλών επισφαλειών που θα αυξάνονται όσο βαθαίνει η ύφεση στην ελληνική οικονομία,

γ) της ανάγκης για πρόσθετη κεφαλαιακή ενίσχυση που φαίνεται πως θα απαιτηθεί, σε μια περίοδο πολύ δύσκολη προκειμένου οι επενδυτές να επιλέξουν να τοποθετηθούν γενικότερα στην Ελλάδα και ειδικότερα στις τράπεζες,

δ) της ανάγκης των τραπεζών να προσαρμόσουν το μέγεθος, τη λειτουργία τους και τα κόστη τους στα νέα δεδομένα.

Το πόσο θα επηρεαστούν οι τράπεζες στην τρέχουσα συγκυρία θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις γενικότερες εξελίξεις που θα επικρατήσουν στην ελληνική οικονομία, γενικότερα (άρα οι τράπεζες τις επιπτώσεις του προβλήματος των δημόσιων οικονομικών πληρώνουν).

Σύμφωνα με το κυβερνητικό σενάριο, οι αποφάσεις της ευρωπαϊκής συνόδου κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου θα τηρηθούν, η Ελλάδα θα έχει μπροστά της ένα διαχειρίσιμο χρέος τουλάχιστον μέχρι το 2020, η οικονομία θα αρχίσει να

ανακάμπτει από το 2012 (πρόβλεψη για θετικό ΑΕΠ, βασισμένη κυρίως στο κομμάτι των επενδύσεων), η ρευστότητα θα αρχίσει να αποκαθίσταται, ενώ από το επόμενο έτος θα δούμε και τα πρώτα πρωτογενή πλεονάσματα.

Τί θα μπορούσε να σημαίνει ένα τέτοιο σενάριο για τις ελληνικές τράπεζες; Μια ανάγκη για κεφαλαιακή ενίσχυση μεταξύ 6 και 10 δις ευρώ, είτε άμεσα, είτε μέσα σε μια σειρά ετών.

Αν λογιστικά επιτραπεί το δεύτερο -τακτοποίηση σε βάθος χρόνου- (σενάριο με τις λιγότερες πιθανότητες) τότε μεγάλο ποσοστό των παραπάνω κεφαλαίων δεν θα χρειαστεί να αντληθεί από την αγορά, αλλά θα προέλθει από τις πωλήσεις κάποιων θυγατρικών δευτερεύουσας σημασίας στο εξωτερικό και φυσικά από τα ετήσια κέρδη προ προβλέψεων που συνεχίζουν να "παράγουν" οι τράπεζες. Ένα τέτοιο σενάριο -με δεδομένες τις χαμηλές τρέχουσες αποτιμήσεις των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ομίλων- θα μπορούσε να αποδειχτεί "χρυσάφι" για όσους τοποθετηθούν στα τρέχοντα επίπεδα τιμών.

Σε περίπτωση βέβαια που αποφασιστεί αυτά τα 6-10 δις να καλυφθούν "άμεσα" (πχ σε 6-12 μήνες), τότε η κατάσταση αρχίζει να δυσκολεύει. Οι πωλήσεις θυγατρικών στο εξωτερικό θα πρέπει να γίνουν με πολύ εντατικότερο ρυθμό (και να περιλαμβάνουν ενδεχομένως και κάποιες χώρες στρατηγικής σημασίας), ενώ παράλληλα δεν φαίνεται να είναι εύκολη υπόθεση η υλοποίηση και νέων αυξήσεων κεφαλαίου, για αρκετούς λόγους, μεταξύ των οποίων και οι μεγάλες κεφαλαιακές απώλειες που έχουν "γράψει" όσοι

συμμετείχαν στις πρόσφατες, αλλά και στις παλαιότερες, εκδόσεις των ελληνικών τραπεζών.

Τραπεζικά στελέχη υποστηρίζουν πως αν δύο μεγάλες ελληνικές τράπεζες αποφάσιζαν να συγχωνευθούν, τότε η προσέλκυση κεφαλαίων από το εξωτερικό θα ήταν ευκολότερη, όπως επίσης ευκολότερα θα ήταν τα πράγματα αν μια ελληνική τράπεζα αποφάσιζε την εκχώρηση της πλειοψηφίας σε ξένο Όμιλο. Ωστόσο, το πρώτο συναντά ακόμη την αντίδραση μέρους των τραπεζιτών, ενώ το δεύτερο την αντίθεση τόσο των τραπεζιτών, όσο και της κυβέρνησης. Επιπλέον, με δεδομένο πως και οι ξένες τράπεζες δεν στερούνται προβλημάτων, είναι ζητούμενο το κατά πόσο θα υπάρξει ενδιαφέρον από τους ξένους ομίλους και κάτω από ποιούς όρους. Κάτω από ορισμένες συνθήκες όμως, κανείς δεν θα μπορούσε να αποκλείσει μια αλλαγή στάσης από όλες τις πλευρές.

Η υλοποίηση ενός τέτοιου σεναρίου θα μπορούσε να ευνοήσει τις τιμές των μετοχών στο ΧΑ, με μεγάλο ζητούμενο ωστόσο τους όρους της συμμετοχής των νέων επενδυτών στα μετοχικά κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών (το αντίτιμο έναντι της διάχυσης).

Οι αγορές θεωρούν τις προβλέψεις της κυβέρνησης υπεραισιόδοξες, ή έστω φοβούνται πως οι προβλέψεις της κυβέρνησης είναι υπεραισιόδοξες. Και αν μέχρι και λίγες ημέρες μετά την 21^η Ιουλίου κρατούσαν μια στάση επιφυλακτικότητας και αναμονής κρατώντας σε γενικές γραμμές τις μετοχικές τους θέσεις άθικτες, η στάση αυτή διαφοροποιήθηκε σημαντικά (επί τα χείρω)

κατά τις τρεις τελευταίες εβδομάδες, όταν πυροδοτήθηκαν πολλές εντολές πώλησης...

Οι αγορές δεν προβληματίζονται μήπως το κυβερνητικό σενάριο πέσει "κάπως έξω", αλλά μήπως διαψευσθεί παταγωδώς.

Και οι πηγές ανησυχίας δεν εστιάζονται μόνο στο κατά πόσο οι Ευρωπαίοι θα τηρήσουν τα υπεσχημένα (και υπογεγραμμένα) της 21ης Ιουλίου, αλλά επίσης:

- Στη γενικότερη δυσμενή διεθνή συγκυρία, όπου ίσως το μεγάλο πρόβλημα να μην είναι η Ευρώπη, αλλά η Αμερική.
- Στο κατά πόσο η ελληνική οικονομία θα μπορέσει να σταθεροποιηθεί μέσα στο 2012. Οι αγορές φοβούνται μια συνέχιση της ύφεσης και μέσα στην επόμενη διετία, όταν ήδη από σήμερα τα χαρτοφυλάκια των τραπεζών είναι "βεβαρημένα" με μεγάλα ποσά μη εξυπηρετούμενων δανείων. Υπάρχει ο φόβος μάλιστα, πως η Black Rock -λαμβάνοντας υπόψη και δυσμενείς παραδοχές για το μέλλον- θα φανεί πιο αυστηρή στις αξιολογήσεις των δανειακών χαρτοφυλακίων των ελληνικών τραπεζών, σε σχέση με τις διοικήσεις τους.
- Στο κατά πόσο ο κρατικός μηχανισμός θα καταφέρει να επιτύχει πρωτογενές πλεόνασμα μέσα στο 2012 και κατά πόσο θα μπορέσει η κυβέρνηση να περάσει πολιτικά τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Γιατί χωρίς τα δύο παραπάνω, οι αποφάσεις της 21ης Ιουλίου -ακόμη και αν εφαρμοστούν κατά γράμμα- θα αποτελέσουν απλά παράταση και όχι τρόπο επίλυσης του προβλήματος.

Γενικότερα στο πίσω μέρος του μυαλού των αγορών, είναι πιθανό το ενδεχόμενο προσφυγής των ελληνικών τραπεζών στον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης, πράγμα που θα σημάνει και έναν “στενό έλεγχο” του management των τραπεζών από τους παράγοντες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πράξη σημαίνει πως οι τράπεζες θα διοικούνται από έναν κεντροποιημένο φορέα, που θα φέρει στην ουσία τη “βούλα” της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Πιο “προχωρημένα” σενάρια, μιλούν για ένα ευρωπαϊκό “μνημόνιο” στις ελληνικές τράπεζες, προκειμένου αυτές μελλοντικά να πουληθούν μελλοντικά σε ξένους Ομίλους, ή να κρατικοποιηθούν. Φυσικά, όλα αυτά μέχρι σήμερα δεν αποτελούν τίποτε παραπάνω από υποθέσεις και σενάρια.

Στην πράξη, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με ασφάλεια την “επόμενη μέρα” των ελληνικών τραπεζών, στην περίπτωση που αυτές προσφύγουν στον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης. Αυτό που φοβούνται πάντως παράγοντες της αγοράς είναι πως σε μια τέτοια περίπτωση, οι Ευρωπαίοι θα θέσουν ως προτεραιότητα στο να “φτιάξει του αριθμούς, όσο το δυνατόν γρηγορότερα”, βάζοντας σε δεύτερη μοίρα τις μακροπρόθεσμες προοπτικές των τραπεζών, ή τη συμβολή τους στη γενικότερη ανάπτυξη στην οικονομία.

Σύμφωνα με τους ίδιους κύκλους, ένα πιθανό “μενού” του “ευρωπαϊκού μνημονίου” στις ελληνικές τράπεζες, θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

A. Μαζικές πωλήσεις θυγατρικών στο εξωτερικό, ακυρώνοντας στην πράξη το εγχείρημα δημιουργίας ελληνικών χρηματοπιστωτικών περιφερειακών ομίλων,

που με τη σειρά του θα στήριζε και τη διεθνοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Β. “Μαχαίρι” σε αποδοχές προσωπικού, δραστική μείωση αριθμού καταστημάτων στην Ελλάδα, μείωση θέσεων εργασίας, κ.λπ.

Γ. Νέος περιορισμός χορηγήσεων, που ενδεχομένως να επεκταθεί και σε επιχειρήσεις-κλάδους με σημαντική συμβολή στον οικονομικό ιστό της χώρας.

Δ. Δραστικό περιορισμό στις οικονομικές σχέσεις κράτους-τραπεζών.

Ο γενικότερος σκεπτικισμός έγκειται στο ότι μέσα από τον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης, μπορεί μεν να διασφαλίζονται αρκετά πράγματα (κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών, καταθέσεις πελατών, κ.λπ.) ωστόσο οι ελληνικές τράπεζες κινδυνεύουν να βρεθούν μετά από λίγα χρόνια, υγιείς μεν, αλλά με εγχώρια μόνο παρουσία, πολύ μικρότερο μέγεθος και σαφώς ψαλιδισμένες προοπτικές.

Άλλοι κύκλοι της αγοράς πάντως, δεν συμμερίζονται στον ίδιο βαθμό τους παραπάνω φόβους, υποστηρίζοντας πως είναι πολύ ενωρίς για προβλέψεις και πως μέρος του παραπάνω “μνημονίου” οι ελληνικές τράπεζες θα αναγκαστούν να το πράξουν -γιατί είναι προς όφελός τους να το πράξουν- είτε ενταχθούν στον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης, είτε όχι. Όσο για τις αποτιμήσεις των τραπεζών, πιστεύουν ότι έχουν ενσωματώσει σε πολύ μεγάλο βαθμό ακόμη και το χειρότερο σενάριο.⁴⁷

⁴⁷ Κοτζαμάνης Στέφανος (2011), *Το μέλλον και οι προτεραιότητες των τραπεζών στην Ελλάδα*, Euroκέρδος, Τεύχος 149, Σεπτέμβριος, στο <http://www.eurokerdos.com>

Συμπεράσματα

Η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση δυστυχώς είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο εκτίνεται σε όλο τον κόσμο. Στην Ελλάδα όμως, η κατάσταση είναι πολύ πιο δύσκολη σε σχέση με άλλες χώρες λόγω της μεγάλης δημοσιονομικής κρίσης που υπάρχει.

Διαπιστώνουμε σύμφωνα με μελετητές οικονομολόγους, πως υπάρχει ανάλογη σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της οικονομικής ανάπτυξης. Επομένως όταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα αναπτύσσεται, τότε έχουμε και οικονομική μεγέθυνση ` εν ολίγης ένας τρόπος και στόχος αν θέλετε για ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας μας είναι να προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε το τραπεζικό μας σύστημα ώστε να βοηθήσει τους επενδύτες ώστε με αυτή τη αλληλουχία να έχουμε ανάπτυξη.

Όπως είναι γνωστό, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 στη Ελλάδα εκδηλώθηκε μία ύφεση η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Στην προσπάθεια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας απελευθερώθηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα με σκοπό να καταργηθούν οι διοικητικές ρυθμίσεις που υπήρχαν, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να λειτουργήσει αποτελεσματικά το τραπεζικό σύστημα.

Θεσπίστηκε η επιτροπή της Βασιλείας με σκοπό την τραπεζική εποπτεία, ώστε να υπάρξει ένας καλύτερος τρόπος «λειτουργίας» αν μου επιτρέπετε η έκφραση ώστε σε περίπτωση που εκδηλωθούν κίνδυνοι, να απορροφήσουν τις ζημιές χωρίς απώλειες.

Η επιδείνωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, οδήγησε τις περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στη χορήγηση μεγάλων πακέτων ενίσχυσης των τραπεζικών τους συστημάτων. Το πρώτο πακέτο των €28 δις προς τις ελληνικές τράπεζες ήταν από τα μικρότερα που έχουν δοθεί σε χώρα-μέλος της Ευρωζώνης. Αναφορικά, ως ποσοστό του ΑΕΠ, δεν υπερέβη το 12% έναντι περίπου 80% στο Βέλγιο, 52% στην Ολλανδία, 18,5% στην Γαλλία, 22,5% στην Γερμανία και 265% στην Ιρλανδία.

Προσωπική μου γνώμη είναι πως η χορήγηση που δέχτηκε η Ελλάδα συγκριτικά ήταν πολύ μικρή και αυτό το γεγονός έπαιξε κομβική σημασία στην έπειτα έκβαση της χώρας. Αν το πακέτο ήταν γενναιόδωρο πιστεύω πως θα είχε φτάσει στο σημερινό σημείο . αυτή τη στιγμή λόγω μη πλεονάζουσας ρευστότητας τυχόν διακοπή της χρηματοδότησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Ευρωσύστημα θα οδηγήσει τις τράπεζες, τις επιχειρήσεις, το διεθνές εμπόριο και την εύρυθμη οικονομική λειτουργία σε θανάσιμη ασφυξία.

Τελειώνοντας καταλήγουμε πως για να βελτιωθεί και να μπορέσει να ξεπεραστεί αυτή η κατάσταση, θα πρέπει το χρηματοπιστωτικό μας σύστημα να διατηρηθεί σταθερό, με διατήρηση κεφαλαίου ασφαλείας αρκετά μεγάλου ώστε να μην κινδυνεύει , να συγκρατήσει τα λειτουργικά του έξοδα. Καθώς επίσης να συνεχίσει τη στήριξη των διεθνών δραστηριοτήτων του, ειδικά σε χώρες όπου η οικονομική τους κατάσταση βρίσκεται σε ανάκαμψη .

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γκόρτσος Χρήστος (2007), *Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και Βασιλεία ΙΙ*, City Press, 07/09
- Γκόρτσος Χρήστος (2011), «*Βασιλεία ΙΙΙ*»: *Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας, Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- Γκόρτσος Χρήστος (2012), *Η πρόσφατη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η τρέχουσα δημοσιονομική κρίση στην ευρωζώνη: θεσμικές και ρυθμιστικές εξελίξεις*, στο http://62.1.43.74/70milies-parousiaseis/UpFiles/omilies/secqen/Gortsos_05032012.pdf
- Καραβίας Φωκίων, Μονοκρούσος Πλάτων, Μαλλιαρόπουλος Δημήτριος, Αναστασάτος Τάσος (2012), *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας*, Οικονομία & Αγορές, Τόμος VIII, Τεύχος 1, Μάιος
- Κοτζαμάνης Στέφανος (2011), *Το μέλλον και οι προτεραιότητες των τραπεζών στην Ελλάδα*, Euroκέρδος, Τεύχος 149, Σεπτέμβριος, στο <http://www.eurokerdos.com>
- Μόσχος Δημήτριος, Χορταρέας Γεώργιος (2011), *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*, στο Χαρδουβέλης Γκίκας,

Γκόρτσος Χρήστος (επιμ.), *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών

- Ράπανος Βασίλης (2001), *Πρόλογος, Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ιούνιος 2011, Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- Τράπεζα της Ελλάδος, *Διαβουλεύσεις άλλων φορέων*, στο http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/Diavoulevseis/other_s.aspx
- <http://www.bankofgreece.gr/pages/el/supervision/legalf/creditinstitutions/supervisionrules/capitaladequacy.aspx>